

Asia: VN/25665/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n ja hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomiot koskien kansalaisneuvontaa:

Käytännössä ehdotukset tarkoittavan ns. yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttamista ja neuvonnan suuntaamista digi- ja väestötietoviraston omien digitaalisten palveluiden neuvontaan. Esityksellä ei olisi vaikutuksia kansalaisen tietopalveluun tai digituen koordinoitiin. Pidämme muutosta perusteltuna, vaikka onkin todennäköistä, että muiden viranomaisten neuvontavastuu jonkin verran tämän johdosta kasvaa. Etenkin hyvinvointialueiden neuvontavastuu tulee lisääntymään, sillä hyvinvointialueilla on eniten fyysisiä toimipisteitä. Kansalaiset hakeutuvat näille fyysisille toimipisteille hakemaan apua ja neuvontaa. Lisäksi hyvinvointialueiden toimipisteissä asioi usein sellaisia kansalaisia, joiden digitaidot ovat heikot ja he tarvitsevat digineuvontaa.

2. Huomiot koskien palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamista:

Toinen muutos kohdistuu palveluväylän käyttövelvoitteen poistamiseen. Käyttövelvoitteen poistaminen tuo toimijoille vaihtoehtoja hyödyntää nykyistä monipuolisemmin muita tiedon välityksen kanavia palveluissaan. Palveluväylän käyttämistä voi myös jatkaa käyttövelvoitteen poistumisesta huolimatta. Oleellista tässä muutoksessa on huomioida pidemmän aikavälin muutokset, joita syntyy palveluväylän käyttövelvoitteen poistamisesta. Oletettavaa on, että kyseisen palvelun käyttäjämäärät laskevat ja kehittäminen hidastuu, jolloin jo käyttövelvoitteen poistuessa olisi hyvä ottaa selkeästi kantaa palvelun elinkaareen ja mahdolliseen alasajoon, sekä mahdollisiin kustannuksiin palvelun ylläpidosta, mikäli digi- ja väestötietoviraston omia palveluita siirretään pois palveluväylästä ja valtion rahoitus jatkaa pienenemistä yhteisiin tukipalveluihin liittyen. Tässä on huomioitava käyttäjäorganisaatioiden tarpeet ja kyvykkyydet siirtyä muihin yhtä tietoturvallisiin vaihtoehtoihin suunnitellusti. Samalla olisi varmistettava, että käyttövelvoitteen poistuessa palveluväylä on edelleen ilman kilpailuttamista mahdollista ottaa käyttöön.

3. Huomiot eräiden tukipalveluiden maksullisuutta koskevan sääntelyn muuttamisen suhteen:

Kolmas ehdotus liittyy kansalaisen tunnistuspalvelun ja asiointivaltuuspalvelun maksuttomuuden poistumiseen. Tarkemmin tästä määrättäisiin valtiovarainministeriön asetuksella. Lakiluonnoksesta

selviää, että valtiolta pääosin rahoituksensa saavat viranomaiset (ml. hyvinvointialueet) olisivat vapautettuja maksuista, mutta toissijaista viranomaistehtävää hoitavat toimijat tulisivat maksullisuuden piiriin kansalaisen tunnistuspalvelua käyttäessään. Asiointivaltuuspalvelussa toimittaisiin samalla mallilla, mutta siten, että myös yritykset (ml. julkisomisteiset osakeyhtiöt esim. sairaalat), joilla on mahdollisuus nyt käyttää asiointivaltuuspalvelua siirtyisivät maksamaan palvelusta.

Digi- ja väestötietovirastolle tämä tarkoittaa kustannusten kattamista, mutta samalla on oltava huolissaan siitä, väheneekö kansalaisten mahdollisuus asioida toisen puolesta palveluissa, joissa sitä nyt on voinut em. palvelun avulla tekemään? Paluu paperimaailmaan olisi erittäin ikävä kehitys tilanteessa, jossa digitalisaation avulla pyritään tehostamaan sekä julkisen että yksityisen sektorin toimintaa. Samalla kansalaisten kokemus sujuvista digitaalisista palveluista tulisi väistämättä kärsimään, jos korvaavana palvelumuotona on paperi- ja läsnäasiointi. Lakiluonnoksessa ei ole otettu kantaa esim. tilanteisiin, jossa julkisen palvelunjärjestäjän palvelu tuotetaan käytännössä ostopalveluna ja ainakin osin kyseistä palvelua tuottavan yrityksen omilla järjestelmillä. Väistämättä yritysten maksut tulisivat näissä tapauksissa joko maksettavaksi palvelun järjestäjälle välillisenä kuluna tai asiakkaalle yksityisten toimijoiden ollessa kyseessä.

Orava Marjo

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy - 36/03.01.00/2025